Stichting Herdenking Joods Leven
Zwartewaterland

DOCHTER JOHANNES POST: "NIET ALLE DUITSERS WAREN FOUT"

"Een mooie avond met een door het leven getekende, wijze vrouw", zo vatte een bezoeker van de lezing van Trijneke Blom-Post het indrukwekkende verhaal van de dochter van verzetsheld Johannes Post samen. Zij hield de najaarslezing op uitnodiging van de stichting Herdenking Joods Leven Zwartewaterland (HJLZ) in De Poort in Zwartsluis. Er bestond veel publieke belangstelling voor haar lezing.

Trijneke Blom-Post (rechts) in een geanimeerd gesprek met bezoekers van haar lezing. Op de voorgrond een luchtfoto van de boerderij aan de Postweg waar zij zat ondergedoken. Foto Roel Kleine

Voorafgaande aan de lezing bezocht de 90-jarige nog de boerderij aan de Postweg (gemeente Staphorst) waar zij in de oorlog enige tijd was ondergedoken bij een oom en tante. Dat deed zij samen met Barend Vinke, voorzitter van de stichting HJLZ.
Johannes Post zocht Trijneke in haar onderduikperiode een paar keer op. De laatste keer was in het voorjaar van 1944. Het zou ook de laatste keer zijn dat Trijneke haar vader nog in levende lijve zag voordat hij bij de overval op de gevangenis aan de Weteringschans in Amsterdam werd gearresteerd en een dag later door de Duitsers werd gefusilleerd. Trijneke vertelde dat die laatste keer dat zij haar vader zag nog goed is bijgebleven. "Hij zwaaide mij na toen ik naar school liep en dat deed ie normaal nooit. Misschien dat hij iets voorvoelde, maar voor mij voelde dat toen niet goed", was de bittere herinnering die Trijneke aan dat afscheid overhield.
Johannes Post begon met het verzetswerk in 1942 daartoe aangespoord door zijn broer Marinus. "Toen veranderde alles in ons gezin", zei Trijneke. "Mijn vader was heel veel weg naar Amsterdam om Joden op te halen." Een aantal vond onderdak bij de familie Post op de boerderij in Nieuwlande. Ook de moeder van Trijneke raakte betrokken bij het verzetswerk. "Soms werd het te gevaarlijk en sliep mijn vader onder een dekzeiltje in het bos."
In augustus 1944 kreeg Trijneke tyfus op haar onderduikadres. Haar moeder heeft haar toen verpleegd en juist in die dagen werd er een overval gepleegd op de boerderij. "Mijn moeder verstopte zich eerst onder mijn bed, want de Duitsers kwamen niet naar de slaapkamer waar iemand met tyfus lag. Toch kroop mijn moeder weer onder het bed vandaan en kregen de Duitsers haar te zien. Ze moest vertellen wie ze was en toen de Duitsers er achter kwamen dat zij de vrouw van Johannes Post was begonnen ze in de handen te klappen. Die man hadden ze toch maar mooi te pakken gekregen..."

Vervolg op pag 2

VAN DE VOORZITTER

Vorig jaar 24 februari werden we geconfronteerd met de oorlog in Oekraine en er is nog steeds geen zicht op een einde. De stroom van vluchtelingen heen en weer blijft doorgaan. Joodse inwoners die door acties van buitenaf de mogelijkheid krijgen om een bestaan in Israël op te bouwen gaat door.

Want ook deze bevolkingsgroep heeft te lijden van het antisemitisme. De vele slachtoffers die aan beide zijden vallen worden ondergesneeuwd door problemen die hier niet opgelost worden. Of het nu energiediscussie, het klimaat, het stikstofbeleid, jeugdzorg of de opvang van vluchtelingen betreft. Het is net of er op bepaalde momenten een pantser om ons hart komt om mededogen te hebben met alle nabestaanden.

En dan hebben we het nog niet eens over alle oorlogen in Afrika in brede zin en Armenië. Als er verdeeldheid is, is het moeilijk om de nodige energie te steken in zaken die er wel toe moeten doen. Dit voor het welzijn van iedereen. De overheid moet het schild zijn voor de zwakke in de samenleving. En die zijn er genoeg die de nodige aandacht moeten hebben. Ook wat er ondergronds groeit dat er weer een bevolkingsgroep is, zoals de joden, die van alles de schuld krijgt.

Ook tijdens en na de corona zijn er veel complot-theorieën en een verharding van de samenleving. We zullen alert moeten zijn op wat er speelt en van de geschiedenis moeten leren. Wat dat laatste betreft hebben we dit jaar een bezoek gebracht aan Nieuwlande, het enige dorp in Nederland dat de Yad Vashem onderscheiding collectief heeft ontvangen. Dit vanwege het feit dat nagenoeg het hele dorp zich ingezet heeft voor de onderduik van Joodse inwoners in ons land. M.b.t. het boek over Joods leven in Zwartewaterland, waar we mee bezig zijn, dit vergt meer onderzoek en afstemming van de feiten die achter ons liggen. Om toch een waarheidsgetrouw boek te kunnen presenteren gaan er meer tijd en zodoende ook meer kosten in zitten. Dus hebben we een aanzet gegeven voor aanvulling op het budget om het boek in voorjaar 2024 te kunnen realiseren. We hopen dat we niet tevergeefs een beroep op degene doen die financieel willen bijdragen aan de totstandkoming van dit boek zodat we een waardevol geschiedenisboek kunnen presenteren voor nu en de toekomst.

Barend Vinke,
Voorzitter Stichting Herdenking Joods Leven Zwartewaterland

"VADER KOOS VOOR Z'N VERZETSVRIENDEN"

Vervolg pag 1

Op een keer waren er weer Duitse soldaten in de boerderij die werden uitgenodigd om mee te eten. "Deze soldaten waarschuwden dat wij snel weg moesten zien te komen, omdat enkele dagen later iedereen op de boerderij zou worden opgepakt", volgens Trijneke bleek uit deze 'tip' dat niet alle Duitsers fout waren. "Maar ook niet alle Nederlanders waren goed", voegde zij er onmiddellijk aan toe.

Trijneke ging ook in op een vraag uit de zaal waarom haar vader de overval op het Huis van Bewaring in Amsterdam doorzette, ondanks waarschuwingen van verzetsvrienden. Post had afspraken gemaakt met een SS-bewaker in de gevangenis en was ervan overtuigd dat die te goeder trouw was. Uit verzetskringen werd Post echter op het hart gedrukt nooit zaken te doen met de SS.

De SS'er bleek uiteindelijk een verrader en voor Johannes Post en zijn strijdmakkers eindigde de overval in een drama. Volgens Trijneke hebben diverse factoren een rol gespeeld bij het besluit van haar vader om toch de overval door te zetten. Zij noemde onder andere de ernstige vermoeidheid die hem al tijden parten speelde. De overval had als doel om gevangen verzetsvrienden te bevrijden. "Dat heeft volgens Trijneke de doorslag gegeven bij zijn afweging. "Hij koos voor z'n vrienden en z'n gezin." De oorlog in Oekraïne was voor haar een eyeopener. "Daardoor begreep ik dat je je strijdmakkers niet in de steek laat. Ik begreep dat je het in een bredere context moet plaatsen. Zo heb ik vrede gekregen met zijn keuze", zei Trijneke over het besluit van haar vader.

De 90-jarige inwoonster van Uithoorn liet weten niet te spreken te zijn over het boek dat de auteur Anne de Vries kort na de oorlog over Johannes Post schreef. "Hij maakte er een levensroman van en dat heeft mijn moeder nooit gewild. Wat mij erg hindert van De Vries is dat hij bijvoorbeeld beschreef wat mijn vader aan het einde dacht. Dat is bij mij niet mogelijk", sprak zij afkeurend over de passage uit het boek. Veel waardering daarentegen heeft Trijneke voor een ander boek dat over haar vader verscheen. Zij noemde in dat verband de titel 'Johannes Post, exponent van het verzet', van de auteur Geert Hovingh.

Trijneke Blom-Post (tweede van links) was op de dag van haar lezing in Zwartsluis even terug op de boerderij aan de Postweg waar zij zat ondergedoken in de oorlogsjaren. Foto Barend Vinke

Roel Kleine

FINANCIËLE TEGENVALLER BOEK JOODS LEVEN

De kosten voor het boek over Joods leven in Zwartewaterland zijn onverwacht gestegen. Dat betekent een tegenvaller voor de opdrachtgever, de stichting Herdenking Joods Leven Zwartewaterland. De financiering van het boek, dat in het voorjaar van 2024 verschijnt, was al voor een deel rond.

De financiële bijdragen kwamen van het bedrijfsleven en particulieren, maar de auteur Joep Boerboom heeft aangegeven meer tijd en onderzoek nodig te hebben om het boek te kunnen schrijven. Dat betekent tevens dat de kosten voor deze uitgave zullen toenemen. Het boek heeft een tweede auteur in de persoon van Frits Schmidt uit Dronten.

Het stichtingsbestuur heeft de sponsoractie weer geactiveerd en opnieuw zal een beroep worden gedaan op bedrijven en particulieren om het tekort (zo'n 10.000 euro) te slechten. Ook wordt een aantal fondsen aangeschreven om financiële bijdragen te leveren voor deze uitgave. Informatie over financiële ondersteuning kan worden opgevraagd bij penningmeester Erik Hilhorst (erikhilhorst@kpnmail.nl), tel. 06-82838326. Wie alsnog een donatie wil doen kan een bijdrage overmaken op: NL24RABO0107619571 t.n.v. stichting Herdenking Joods Leven Zwartewaterland onder vermelding van 'Bijdrage boek Joods leven Zwartewaterland'.

Een belangrijke reden voor het schrijven van een boek over het Joodse leven in Zwartewaterland is 'opdat wij niet vergeten', zeggen de auteurs. "Ook vandaag de dag zien we dat groepen worden buitengesloten en dat Jodenhaat toeneemt. Het verhaal van de geschiedenis van het Joodse leven is daarmee actueler dan ooit en vertelt ook iets over onszelf. De herinnering aan deze beladen geschiedenis levend houden, helpt om herhaling te voorkomen", aldus de beide auteurs Schmidt en Boerboom.

Roel Kleine

CURSUS JOODS LEVEN EN FEESTDAGEN

Vanaf november worden er in de Zwolse synagoge door de stichting Judaïca drie cursusavonden georganiseerd over het Joods leven en feestdagen.
De avonden worden verzorgd door Tom Fürstenberg.

De cursus wordt gegeven op dinsdag 21 november, dinsdag 5 december en dinsdag 19 december.

AFSCHEID BESTUURSLID ALETTA MATEBOER

Zo'n 10 jaar heeft Aletta Mateboer uit Genemuiden zich ingezet voor de stichting Herdenking Joods Leven Zwartewaterland (HJLZ). In hotel Zwartewater te Zwartsluis werd vrijdag 27 oktober afscheid genomen van Aletta als bestuurslid van de stichting.

Zij werd toegesproken door HJLZ-voorzitter Barend Vinke die inging op haar verdiensten voor de stichting. Hij liet zijn dankwoorden vergezeld gaan van een fraaie bos bloemen. Ook betrok hij daarin de echtgenoot van Aletta, Co Mateboer, die op de achtergrond steeds nauw betrokken was bij het werk van de stichting en daaraan ook diverse bijdragen leverde. (zie ook artikel over dorpswandeling Zwartsluis)

Aletta Mateboer bekijkt samen met haar echtgenoot Co het boekje over de dorpswandeling in Zwartsluis langs de Stolpersteine. Co heeft een grote bijdrage geleverd aan het boekje. Foto Roel Kleine

JOODS ERFGOED IN DORPSWANDELING

De stichting Herdenking Joods Leven Zwartewaterland heeft samen met de Historische Vereniging Zwartsluis en Sluus een fraaie brochure uitgegeven waarin een historische dorpswandeling door Zwartsluis wordt beschreven.

Met deze wandeling wordt onder meer Joods en ander erfgoed belicht. Co Mateboer uit Genemuiden, echtgenoot van oud-stichtingsbestuurder Aletta Mateboer, heeft een prominente bijdrage geleverd voor 'An de Kuier', zoals de titel van de dorpswandeling luidt. Co heeft de lotgevallen beschreven van de Joodse inwoners van Zwartsluis, die in de oorlog zijn weggevoerd en vermoord in de Duitse vernietigingskampen. Voor hun huizen, die zij bewoonden, zijn inmiddels zogeheten struikelstenen gelegd met daarop hun namen, de datum van deportatie en de datum waarop zij werden vermoord. Co Mateboer is nagegaan wie deze Joodse burgers van Zwartsluis waren en in de wandelgids heeft hij de informatie, die hij heeft vergaard, kort en helder beschreven.

De Joodse gemeenschap in Zwartsluis beleefde het hoogtepunt rond 1850. In dat jaar werd zowel de Joodse school als de synagoge gebouwd. Een kleine 20 jaar later was het ledental 120 personen. In de jaren '30 van de vorige eeuw waren er nog maar 20 leden. De Tweede Wereldoorlog betekende het definitieve einde van de Joodse gemeenschap in Zwartsluis.

Het eerste exemplaar van de dorpswandeling door Zwartsluis overhandigde Anja Bos van de Sluuspoort aan wethouder Jan van der Poel van de gemeente Zwartewaterland. Foto Roel Kleine

Vrijwel alle Joodse inwoners kwamen om het leven in de concentratiekampen. Als nagedachtenis aan de elf omgebrachte Joodse plaatsgenoten zijn op 5 november 2014 door kunstenaar Günther Demnig Stolpersteine/struikelstenen gelegd in de straat waar de woonhuizen staan of waar hun woonhuizen hebben gestaan.

In 1948 werd de Joodse gemeente officieel opgeheven. De synagoge deed geen dienst meer en werd in 1969 afgebroken. Tegenover de Synagogestraat ligt de Joodse begraafplaats. Deze is rond 1851 ingewijd.

Roel Kleine

OORLOGSDAGBOEK VAN MOEDER DIEUWERTJE BLOK

We kennen allemaal het dagboek van Anne Frank, dat abrupt ophoudt wanneer de hele familie opgepakt wordt en weggevoerd. Vorig jaar is er een ander boek in diezelfde categorie uitgekomen, het dagboek van de moeder van Dieuwertje Blok (Henny Gazan). De dochters vonden het na de dood van hun ouders en Dieuwertje heeft het in een context geplaatst.

Het dagboek zelf is maar een gedeelte van het boek. Dat maakt het voor mij interessanter. Ook het leven voor, tijdens en na de oorlog wordt beschreven. In het dagboekgedeelte (1939-1942) wordt er maar een paar keer over de oorlog gesproken, veel meer indirect. Henny gaat regelmatig naar "het kamp" zoals ze het zelf noemt. Dat is het Lloyd Hotel, een plek waar vooral Duitse Joden (vluchtelingen) werden opgevangen die wilden (moesten?) doorreizen naar andere landen. Uiteindelijk is Lloyd Hotel ontruimd en zijn alle bewoners naar het nieuwe kamp Westerbork gegaan. Ook toen was er blijkbaar een asielcrisis.

Het dagboek stopt ook plotseling, maar niet omdat de familie opgepakt wordt, maar wanneer ze onderduiken. Dieuwertje vertelt in het volgende hoofdstuk wat zij later heeft gehoord van haar moeder over de onderduik. Gelukkig, denk je dan, ze hebben het overleefd. Ja, maar achterin het boek staat een bijlage: 'Ships that passed in the night'. Daarin vermeldt Dieuwertje alle personen die genoemd worden door haar moeder in het dagboek en wat er met hen gebeurd is: een monumentje noemt ze het.

Het is een mooi verzorgde uitgave. Het dagboek zelf is zoals je van een dagboek van een puber kunt verwachten, maar de context en de vele foto's maken het tot een waardevol boek. Een aanrader voor iedereen die geïnteresseerd is in WOII en de Jodenvervolging in het bijzonder.

Aletta Mateboer

De omslag van het dagboek.

OVERLEG HUISVESTING MUSEUM JOODS LEVEN

De Werkgroep van de stichting HJLZ, die zich bezig houdt met het realiseren van een informatie- en documentatiecentrum Joods leven Zwartewaterland, voert momenteel overleg met twee gebruikers van het oude stadhuis in Hasselt.

Zoals bekend wil de Werkgroep graag een dergelijk centrum vestigen in het voormalige historische bestuurscentrum van Hasselt. Daarvan maken al een aantal jaren ook de Historische Vereniging Hasselt en het Toeristisch Informatiepunt (TIP) gebruik. Tijdens het overleg worden de plannen voor een permanente expositie van Joods leven uiteengezet en wordt nagegaan wat de gebruikers voor elkaar kunnen betekenen.

Nadat opperrabbijn Binyomin Jacobs eind 2021 het startsein voor het 'museum' gaf zijn er verkennende gesprekken en contacten geweest met Joods gerelateerde instellingen en organisaties zoals het Joods Historisch Museum in Amsterdam, het Joods Historisch museum Sjoel in Elburg, het CIDI (Centrum Informatie en Documentatie Israël) en de nationaal coördinator Antisemitisme. De Werkgroep is ook in het bezit gekomen van een omvangrijke boekencollectie uit de nalatenschap van Wil Cornelissen uit Zwolle.

ONDERDUIKMUSEUM HEEFFT AMBASSADEUR

Het bestuur van de stichting Herdenking Joods Leven Zwartewaterland met partners in het onderduikmuseum in Nieuwlande. Foto Roel Kleine.

Gerdi Verbeet, oud Kamervoorzitter en voorzitter van het Herdenkingscomité 4 en 5 mei, is benoemd tot ambassadeur van onderduikersmuseum De Duikelaar in Nieuwlande. Afgelopen zomer heeft het bestuur (met partners) van de stichting Herdenking Joods Leven Zwartewaterland nog een bezoek gebracht aan dit Drentse museum.

Later op de dag werd ook het synagoge-museum in Coevorden aangedaan. Nieuwlande wordt ook wel eens het Drents Jeruzalem genoemd vanwege de honderden Joden die er in de oorlog waren ondergedoken.
In het museum, gevestigd in een voormalige basisschool aan de Julianalaan, is te zien hoe de bevolking van Nieuwlande gelegenheid bood aan Joden om bij hen een veilige schuilplaats te zoeken. Veel aandacht is er ook met grote foto's en ander illustratiemateriaal voor de (verzets)familie Post. De leden van het bestuur van de stichting HJLZ waren onder de indruk van alle verhalen over het onderduikersdorp.

's Middags brachten de Zwartewaterlanders een bezoek aan het synagoge museum in Coevorden. Deze Drentse vestingstad kende voor de oorlog nog een grote Joodse gemeenschap met op het hoogtepunt zo'n 300 leden.

COLOFON

Nieuwsbrief Stichting Herdenking Joods Leven Zwartewaterland
November 2023

Eindredactie: Roel Kleine (roelkleine@hotmail.com)

Aan deze Nieuwsbrief werkten verder mee: Aletta Mateboer en Barend Vinke.

Foto's: Roel Kleine en Barend Vinke

Drukwerk: Drukkerij Kuiper te Zwartsluis.

Samenstelling algemeen bestuur Stichting Herdenking Joods Leven Zwartewaterland: Barend Vinke (voorzitter); Roel Kleine (secretaris); Erik Hilhorst (penningmeester); algemeen lid: Ellen Hilhorst, Pleuni Schoonewelle, Wout van Olst, Mae Voors, Frans Koffrie, Leo Stam.

AANMELDING DONATEURS

De donateurs van onze stichting maken de realisering van onze plannen mogelijk. Daarom zijn wij op zoek naar mensen die achter de doelstelling van de stichting staan en bereid zijn de stichting financieel te steunen.

Deze doelgroep is voor ons niet alleen belangrijk voor onze inkomsten om plannen te kunnen realiseren, maar ook om hiermee tot uitdrukking te brengen dat de doelstelling van onze stichting gedragen wordt door (een groot deel van) de inwoners van de gemeente (en andere geïnteresseerden).

Wilt u ons steunen bij het bereiken van ons doel?
Meld u dan aan als donateur van de stichting. U kunt hiervoor contact opnemen met penningmeester Erik Hilhorst, tel. 038-3857453 of erikhilhorst@kpnmail.nl

Stichting Herdenking Joods Leven Zwartewaterland